

МАКЕДОНСКИЯ ВЪПРОСЪ

Кашата отъ националнитѣ
вражди, коварства и злодѣяния
вече прѣкипява. Единъ ламтежъ
само ще заклокочи надъ калния
този свѣтъ — ламтежътъ за об-
щечовѣшкото щастие и братство!

Първа хиляда

ПРѢГЛЕДЪ НА СЪДЪРЖАНИЕТО.

Комичното въ послѣднитѣ събития. Погледъ назадъ. Борбата на европейскитѣ политически течения у насъ. Произхода на тия течения. Защо се явиха съюзитѣ въ Европа и каква цѣль гонятъ. Сждбата на Европейска Турция. Какво положение заема македонския въпросъ. Отношенията на съюзитѣ къмъ него и Турция. Двоеличието на европейската дипломация въ дѣлото на изтокъ. Балканскитѣ държави като фактори при това дѣло. Влиянието на България върху рѣста на македонското дѣло. Ролята на българскитѣ правителства и българската буржуазия. Какъ мисли българския народъ. Македонската организация въ княжеството и нейното послѣдователно развитие. Обяснение на послѣднитѣ събития. Двоеличието на българскитѣ правителства и какво могатъ да направятъ тѣ. Изходътъ отъ забърканото положение на изтокъ. Каква трѣбва да е бъдещата дѣятелностъ на македонската организация тукъ и въ вътрѣшността. Заключение.

ОТЪ

Д. З. Димовъ

учитель.

ДУПНИЦА

Печатница на Н. Г. ШЕЙТАНОВЪ

1901.

МАКЕДОНСКИЯ ВЪПРОСЪ

Кашата отъ националнитѣ
вражди, коварства и злодѣяния
вече прѣкипява. Единъ ламтежъ
само ще заклокочи надъ калния
този свѣтъ — ламтежътъ за об-
щечовѣшкото щастие и братство.

ПРѢГЛЕДЪ НА СЪДЪРЖАНИЕТО.

Комичното въ послѣднитѣ събития. Погледъ назадъ. Борбата на европейскитѣ политически течения у насъ. Произхода на тия течения. Защо се явиха съюзитѣ въ Европа и каква цѣль гонятъ. Сждбата на Европейска Турция. Какво положение заема македонския въпросъ. Отношенията на съюзитѣ къмъ него и Турция. Двоеличието на европейската дипломация въ дѣлото на изтокъ. Балканскитѣ държави като фактори при това дѣло. Влиянието на България върху рѣста на македонското дѣло. Ролята на българскитѣ правителства и българската буржуазия. Какъ мисли българския народъ. Македонската организация въ княжеството и нейното послѣдователно развитие. Обяснение на послѣднитѣ събития. Двоеличието на българскитѣ правителства и какво могатъ да направятъ тѣ. Изходътъ отъ забърканото положение на изтокъ. Каква трѣбва да е бъдещата дѣятелностъ на македонската организация тукъ и въ вътрѣшността. Заключение.

ОТЪ

Д. З. Димовъ

учитель.

ДУПНИЦА

Печатница на Н. Г. ШЕЙТАНОВЪ

1901.

МАКЕДОНСКИЯ ВЪПРОСЪ.

Кантата отъ националнитѣ
вражди, коварства и злодѣяния
вече прѣкипява. Единъ ламтежъ
само ще заклокочи надъ калния
този свѣтъ — ламтежътъ за об-
щечовѣшкото щастие и братство!

Трѣбваше да се пугне пролѣтътъ, трѣбваше да се засмѣе гората, за да чуемъ, че въ Цариградъ безпокойно се разнавали дипломатическитѣ агенти на великитѣ империи, че въ София се улавя за косата македонската организация. Колко смѣшно и чудно! Колосални империи, съ чудесни военни организации способни да погълнатъ цѣлия свѣтъ, се стрѣскаатъ отъ една нищожна спрямо тѣхъ буйна нация прѣсената тукъ-тамъ изъ Турция и България. Да трѣгне слонъ отъ бълха намъ се вижда съвсѣмъ невѣроятно, но така ли е и съ оня слонъ, който носи името „велики европейски сили“! — Не. Той бърза да удуши тоя паразитъ, защото сериозно се застрашава отъ жилото му. Смѣшно е, казваме по-горѣ, всичко това, на и чудно е, да гледаме какъ единъ гигантъ се плаши отъ микроскопическа животинка, обаче това е тѣй само при слонътъ и бълхата, а великитѣ европейски сили не сѣ слонъ, нито пъкъ македонска организация въ Турция и България е бълха. Да прослѣдимъ въ общи думи историята на тая неравна борба и да прѣдскажемъ, ако е възможно пророчеството въ тая областъ, какво ще излѣзе отъ тая борба е цѣльта на настоящитѣ редове. Ние ще започнемъ отъ тия събития, на които сме били съврѣменици, та ще безпоконимъ само паметьта си, безъ да се ровимъ изъ писанията за отдавнашното минало.

Прѣди четвъртъ столѣтие родната земя на посланика г. Зиновиевъ съ война подкрѣпи дѣлото на бѣл-

гарекния революционенъ комитетъ въ Букурещъ и ония въ България, което се завърши съ пълното освобождаване на една частъ отъ общото българско царство. С. Стефанска България бѣ окастрена въ Берлинъ съ единъ параграфъ за въвеждане реформи въ ония мѣста, които останаха подвластни на Турция. Освободителката се оттегли и сегашното княжество заживѣ като самостоятелна единица на Балкански полуостровъ. Руски-тъ дипломати покрай другитѣ смѣтки слѣдъ тая война правѣха и слѣдната: освободената България е крайно неполитично да стане руска провинция първо, защото ще срѣщне рѣшителенъ отпоръ у останалитѣ велики сили и второ, защото съ това ще усложни вътрѣшния си политически безпорядѣкъ. Най-разумното е да се остави самостоятелна, защото като такава всекога ще си спомня съ християнска признателностъ за своя благодарителъ и ще бѣде единъ вѣренъ спомоществователъ при бѣженитѣ завоевателни походи на Русия. Съ тия само надежди освободителката искаше да изкупи пролѣтата си за свободата ни кръвъ. Но какво излѣзе? Ние се видѣхме свободни въ единъ вѣкъ, когато границитѣ важатъ само въ териториално отношение, когато търговията, науката, изкуствата, литературата свободно прѣхвъркаха прѣзъ тѣхъ. А отъ дѣ другадѣ можеше да дойдатъ въ по-голѣмъ размѣръ тия културни влияния, ако не отъ западъ? А когато туй западно влияние взе да произвежда и политически ефектъ въ страната, руската дипломация почна да се смуцава. Тя се побоя, да не би княжеството да се погълне всецѣло отъ враждебната ней свроейска дипломация и започна съ маса вътрѣшни, външни, тайни и явни агенти, чрѣзъ заговори, въстания и пр. източни маниери, да въдворява демонстративно руското влияние. За какво ѝ бѣше то, ако не за бѣженитѣ свои кроежи? Всички си спомняме нахалността на руски-тъ генерали, които сновѣха изъ България съ своитѣ юмруци и съ свирѣпа злоба, за гдѣто „признателността“ къмъ „великодушното“ имъ отечество тѣй скоро почна да се разколебава. Нашия политически животъ се обърна въ прѣврати и контра прѣврати, до като се въдвори единъ режимъ, който ни хвърли въ съвсѣмъ

противната крайност, съ всички гибелни послѣдствия за благоустройството на страната. Официална България понадна подъ западното политическо влияние. И тукъ сѣщата нахалност, сѣщитѣ юмруци, сѣщата злоба. Западно европейскитѣ дипломати подобни на рускитѣ генерали направляваха политическия животъ на страната, като полагаха всички усилия, за да закрепятъ за винаги своето влияние. А защо имъ бѣше то? Нема за туй: да се оставимъ отъ рускитѣ щампи, за да купуваме тѣхнитѣ картини? Или да не изписваме вече руски стоки? Та ние и безъ влияние ще си купуваме и отъ еднитѣ и отъ другитѣ, защото това зависи отъ влиянието на материялния интересъ. Но да допуснемъ, че и това може да е нѣкоя причина, тогава защо е всичката тази вонеща каша отъ умраза, жестокости, прѣслѣдвания, защо е този порой отъ безмилостни изтрѣбления и натискъ? Нима само за търговската политика на княжеството? Очевидно е, че не. Енергичния устрѣмъ на западнитѣ дипломати да хозяйничатъ съ общата ни политика има по дълбоки причини. Ние всички ги вече знаемъ. Тѣ сѣ: да побъркатъ на Русия въ бѣдещитѣ и попѣзновения въ ориента и да поразчислятъ пѣтя за своитѣ. И тѣй у насъ се срѣщнаха още отъ начало двѣ враждебни страни, които се бориха и сега още се борятъ за политическото надмощие, защото и двѣтѣ сѣ убѣдени, че е сѣществено важно за тѣхъ пасивното или активното съдѣйствие на княжеството въ бѣдещитѣ имъ намѣрения. Двата грамадни политически лагери, познати на всѣкъждѣ подъ името съюзи, систематически сѣ се старали и се стараятъ да въдворатъ такива политически възгледи въ официалнитѣ наши управляющи кръгове, които сѣ най-згодни за тѣхнитѣ далечни цѣли. А на що се дължи дѣлението официалния европейски свѣтъ на враждебни лагери подквасени съ всевъзможни тайни съглашения, компромиси и скрити кроежи? На този въпросъ ще отговори съврѣмения общественъ строй. Економическата структура въ съврѣмения общественъ животъ изхвърля като господствующъ елементъ една класа, която систематически заграбва всичкитѣ сѣдетва на производството,

която монополизира, по силата на своята економическа мощь търговията, индустрията и всичкитъ по-главни и по-важни отрасли отъ производството. Тая класа, която е резултатъ отъ послѣдователното историческо развитие на общественно-економическитъ условия, върви неуклонно по своя естественъ пътъ. Добръ разбранитъ ѝ интереси изискватъ, щото тя по всички начини и чрезъ всички сръдства да повдига ръста на своето економическо могъщество. И ние я виждаме съ чудесна енергия да прѣслѣдва своята цѣль. Нейната строго опрѣдѣлена дѣятелность отива къмъ двѣ посоки. Първо, като господствующа класа съ цѣль редъ институти, тя узаконява и охранва своето привилегировано положение въ държавата, дѣто се простира нейното непосредствено влияние и второ, съ своитъ институти тя се стрѣми да прострѣ своето влияние и тамъ, дѣто господствува политически чужда ней посестрима. По ясно казано буржуазната класа създава институти, като върховна власть, армия, администрация, вѣтрѣшно законодателство, и пр. за да уздрави и поощрява своето надмощие въ обществения животъ на нацията, къмъ която исторически принадлежи и послѣ съ сѣщитъ институти по разни пѣтища се домогва да разшири прѣдѣлитъ на това си надмощие и вънъ отъ политическото си отечество. Дѣятелността въ първата посока не сръща никакви затруднения за сега. Въ всичкитъ държави буржуазията е ударила печата на своето господство, уздравила е своето положение. Държавната власть съ всичкитъ си пружини покровителствува интереситъ на тая класа, тя е нейното изражение. Не така обаче стои въпроса съ домогването ѝ въ другата посока. Тукъ се сръщатъ интереситъ на една буржуазна класа съ друга или съ нѣколко други, които макаръ и еднородни по сѣщество се раздѣлятъ по силата на национално-политическото устройство на народитъ завѣщано отъ миналото. И започва се една жестока борба за надмощие, борба смѣла и продължителна, защото се води между организирани и неорганизирана сила, каквито сѣ отдѣлитъ народи въ днешно врѣме, но твърдѣ трудно е да

сторн това съ единъ като себе си организиранъ и рѣшителенъ противникъ.

Въ що се изразява живота на отдѣлнитѣ буржуазни класи въ сегашно врѣме? Отъ една страна угнетяватъ народитѣ, като ги обвѣзватъ съ безсѣзнателно участие въ тѣхнитѣ вътрѣшни национални сдѣлки, а отъ друга прилѣжаватъ въ старанията, си да разширатъ кръга на своето политическо, а заедно съ това и економическо господство. Тукъ е изходната точка на всички ония сложни политически и дипломатически комбинации, които тѣй картинно характеризиратъ днешното врѣме. По силата на необходимостта, ние виждаме: че отдѣлни буржуазни класи се съюзяватъ, противъ други сѣщо тѣй съюзени; че по легаленъ пѣтъ се туря рѣка върху тукъ-тамъ нѣкои слаби економически единици: че се прѣдприематъ походи за завладѣване къмъ мѣста, дѣто нито националността е тѣй силно развита, нито економически господствующия елементъ е достатъчно организиранъ, за да даде отпоръ на такива завоевателни нашествия, че се обявяватъ войни съ сѣщата цѣль и пр. Обстоятелството, че силитѣ не сѣ еднакво разпрѣдѣлени на всегѣдѣ, че мѣстата годни за заграбване не сѣ еднакви по мѣсто и важность, заставлява буржуазнитѣ класи да прибѣгватъ до чудовищнитѣ политически комбинации, на които сме живи свидѣтели днесъ. И много пѣти ние сме изненадвани съ невъзможни на гледъ сдѣлки, обаче всичко става ясно, като се разбере основния стимулъ на съврѣменнитѣ обществени явления. Ние виждаме напр., че една държава въ разни врѣмена прави компромисъ съ различни и враждебни по между си политически лагери, виждаме даже да се правятъ врѣменни съглашения между официално раздѣлени по стрѣмекитѣ си държави или съюзи, но всичко това е чудно за повърхностния наблюдател, който разглежда събитията безъ строго издирване на тѣхната причина връзка. А за строгия наблюдател всичко това е плодъ на една желѣзна необходимость, налагана първо отъ традиционитѣ мечтания на владѣющитѣ класи и второ, отъ съобразяванieto на тия мечтания съ всички ония посторонни обстоятелства, които загат-

нахме по-горѣ, защото тѣ иматъ рѣшително влияние върху общия изходъ на нѣщата. И тъй, ламтежътъ за разширение економическото господство е общъ за всички буржуазни партии; отъ легаленъ, къкъвто е когато безъ стълкновение една силна буржуазна класа подчинява по слаба, той се прѣобръща по нѣкога въ въоръженъ. Въ послѣдния случай се посѣга и върху политическата независимостъ на неорганизиранитѣ страни. Обаче ламтежътъ за економическо господство е непрѣстаненъ, нѣщо повече, колкото повече се удовлетворява, толкова повече той се усилюва. Но ето сръщатъ се случаи, дѣто нито легалния, нито въоръжения начинъ на дѣйствиe, може да мине безопасно. Раждатъ се съюзитѣ. Тия съюзи грижливо размѣрватъ силитѣ си, защото знаятъ, че силата ще рѣши въпроса. И виждаме да се изправятъ единъ сръщу другъ два грамадни съюза, равни по сила и ламтежи. Тѣ се готвятъ да отпочнатъ една жестока война, защото слѣдъ като раздѣлиха по миренъ начинъ доста области изъ крайщата, погледитѣ имъ се обръщатъ къмъ сръдната, а тукъ вече едва ли имъ е възможно да свършатъ само съ ноти, нѣколко полка и дипломатически иронии...

Касае се за Европейска Турция. Рѣшено е отъ буржуазния европейски свѣтъ, щото тая страна да изчезне като самостоятелно политическо господарство въ Европа и да даде новъ и широкъ полетъ на естественитѣ инстинкти на силно организиранитѣ владѣюща класи. Иматъ ли нравствено право тия побѣсенѣли за грабежъ класи да осѣждатъ на смрътъ тая държава? „Тя е неспособна да живѣе и се развива“ — отговарятъ надутото нейнитѣ гървожадни сѣдци. А какво сториха тѣ за да изцѣрятъ „болния човѣкъ“ отъ ранитѣ, които го разяждатъ? — абсолютно нищо. За да се убѣдимъ, че болния е неизцѣримъ, трѣбваше да направятъ поне единъ опитъ. Направиха ли го? — не. А ние мислимъ, на и сега още мислимъ, че Европа е въ състояние чрѣзъ сила и просвѣщение да вмѣкне турската империя въ реда на културнитѣ народи. Но не такива сѣ задачитѣ на класата, която господствува въ съврѣмения общественъ животъ, не такива сѣ

плановетѣ на буржуазията, която изчерпва за сега силата и могъществото на тоя великанъ, който носи името Европа. Слѣдъ като удуши роякъ „болни хора“ „неспособни да живѣятъ и се развиватъ“ изъ вътрѣшността на Азия, Африка и пр. европейската буржуазия се готви да рѣши по сѣщия начинъ участъта и на своя блѣзъкъ съседъ сѣщо тѣй „болнавъ“ и „неспособенъ“. И отколѣ би свършили съ тоя нещастникъ, ако злочеститѣ имъ ножове не се срѣщаха прѣди да се забиятъ въ неговия трупъ. Европейска Турция не може еднакво да нахрани културнитѣ вълци, а и тѣ самитѣ не мислятъ по братски да дѣлятъ. Ето защо тѣ само точатъ зѣбнитѣ, групирайки се по закона за отбраната и сѣществуванieto въ отдѣлни лагери до като единъ день се сграбчатъ надъ болния трупъ. . . .

Така стои въпроса по общитѣ отношения на буржуазнитѣ политически съюзи спрямо Турция. Турция безсѣмийно е страна разстроена. Тя е чужда на всѣкаква култура. Особенитѣ условия, при които се е явила тая своеобразна нация, нейнитѣ политически и религиозни традиции я отчуждаватъ отъ останалия свѣтъ. Тя е затворена отъ всички приобрѣтения на науката и прогреса, които свободно динатъ по другитѣ страни. Никакви граждански идеи и принципи не намиратъ благоприятна почва въ тая страна. Ясно е, че режимътъ, който може да дѣде тая нация е режимъ злодѣйски. А той е хилядо пѣти по жестокъ и убийственъ къмъ ония чужди елементи, които случайно сѣ попаднали подъ властта на това свирѣно плѣме. По европейския свѣтъ не направи нищо, за да възпита тоя „страненъ“ народъ въ началото на новото врѣме. Защо?—защото е рѣшилъ да стане пѣленъ господарь на тая земя. А за успокоение на съвѣстѣта и морала заявява, че турското господарство трѣбва да умрѣ политически, защото е неспособно да трѣгне въ пѣтя на културата, а съ това то става и е една прѣчка за общото културно развитие на останалитѣ народи. И текатъ вече послѣднитѣ дни отъ живота на това „охтичаво“ царство. Вѣрно ли е това, че турската империя е за винаги неспособна да влѣзе въ редоветѣ на културнитѣ народи? Не много пѣти сме чу-

вали такива енергични песимистични възкличания като: „Турция е осъдена по естествена необходимост да умре“, „тя доказва това“, „българчето отрича турската нация“ и пр. и пр. Когато тия пропити съ безнадеждност фрази се пускатъ изъ всичкитѣ дипломатически сфери, ние нѣма защо толкова да се чудимъ, защото знаемъ тѣхната подкваза, но често ижти такива фрази излизатъ и отъ кръгове, които нѣматъ нищо общо съ първитѣ, а това е твърдѣ жално. Жално е, защото такава едно заблуждение потуля и спъва истинското схващане на въпроса. Казахме веднажъ и туку пакъ повтаряме, че никоя нация въ свѣта, включително и турската, не може да бжде осъдена отъ естеството да загине. Цивилизования европейски свѣтъ отрѣсенъ отъ грабителскитѣ инстинкти на буржуазнитѣ класи е въ положение да прѣсне свѣтлина и редъ въ размирната и тъмна турска империя. Но ние не можемъ да си прѣдставимъ Европа безъ завоевателни апетити при господството на буржуазията, слѣдователно турската империя ще загине, не защото е неспособна да живѣе, а защото трѣбва да стане плячка на силнитѣ буржуазни европейски класи. И рано или късно тя ще бжде заграбена. Цѣлътъ на досегашнитѣ редове бѣше да установимъ : 1. Че е дошълъ редътъ и на Турция, като слабо организирана страна, да бжде погълната отъ хищническата европейска буржуазия. 2. Че отдѣлнитѣ буржуазни класи въ устрѣмътъ си да усилятъ или заграбятъ по-голяма частъ отъ общата плячка съжъ заставени да се организиратъ въ особни съюзи съ всевъзможни посторонни комбинации, налагани отъ врѣмето и обстоятелствата и 3. Че всички започнати и проектирани нашествия, завладявания и пр. въ чужди страни, както и легалното, безъ изгубване политическата свобода, вмѣшателство на една силна държава върху богатствата на друга по слаба, съжъ дѣятелностъ специално на буржуазнитѣ класи, които държейки въ подчинение своитѣ народи, и съ тѣхна слѣпа помощъ вървятъ неостановено къмъ прѣдначертанитѣ отъ собственитѣ си интереси цѣли. Следъ всичкото това ижти ни е вече разчетенъ и ние можемъ смѣло да минемъ къмъ македонския въпросъ, съ който

озаглавихме настоящата брошура. Въ тая област ние ще се старасмъ да бъдемъ спокойни, безъ да се увличаме отъ какви да са чувства. Ще започнемъ съ единъ цитатъ отъ друга една наша брошура издадена миналата година по сѣщия въпросъ.

„Освобождението на Македония не може да бъде освѣтъ прѣдметъ на най-грубо и надмѣнно безчестие отъ страна на дипломатическия свѣтъ, защото тукъ изпъкватъ най-ярко домогванията и мечтитѣ на великитѣ сили. Отношенията на послѣднитѣ къмъ хала на македонския робъ, каквито и да ставатъ съ течението на врѣмето, не могатъ да бъдатъ добродѣтелни и хуманни. И нека още отъ сега заявимъ, че ако на Македония е писано да се освобождава изключително по дипломатически редъ, безъ активното участие на самитѣ македонци, което е твърдѣ невѣроятно, то този „хуманенъ“, както ще го наречатъ, актъ, ще бъде продуктъ на грубо материални и спекулативни съображения. Впрочемъ за това не трѣбва да говоримъ, защото обтегнатото равновѣсие между държавитѣ опекунтки, доказано е, не се нарушава безъ сериозни смутове и безредия. Нека сѣщо заявимъ тукъ, че не би съществувалъ никакъвъ източенъ въпросъ, ако не бѣше тази фатална тактика на голѣмитѣ държави, да правятъ най-чудовищни злодѣяния за удовлетворение на своята ненаситна алчностъ. Отколѣ би огрѣло въ Македония, както и на всѣкъдѣ, дѣто има нужда, слѣпецето на свободата, ако чловѣколюбие само движеше дипломатията! Защото отдавна и твърдѣ отдавна съществуватъ условията и потрѣбнитѣ мотиви за една такава патриотическа постѣпка отъ страна на силитѣ. Нима не виждатъ тѣ, че отъ вѣкове се терзае безбожно единъ кроткъ народъ, като се оскверняватъ най-свѣтитѣ му чувства, мисли и желания? Виждатъ го тѣ, но за зла честь пасивното робско негодувание не е достатъчно да прѣдизвика тѣхната благотворна намѣса: тѣ само озлочестватъ още повече и безъ туй злочестия народъ, като въ непримиримата вражда, която питаятъ помежду си, забравятъ и се гаврятъ съ страданията на тия, които въ единъ мигъ безъ капка кръвъ биха могли да се обърнатъ въ свободни граж-

дани. Да! гаврятъ се, защото вмѣсто да издигнатъ единъ измѣченъ народъ на краката му, за да задиша свободно, което могатъ да сторятъ само съ една дума: „да бѣде свободенъ“ — тѣ го оставятъ на дивия човѣшки произволъ олицетворенъ въ една горзна и убийствена тирания, каквата е турската... А защо всичко това е тѣй, казахме вече. Робътъ се валя въ калъта на нравственитѣ и физически страдания, въ калъта, въ ужастната калъ на терора, разврата и насилията само за това, защото царува взаимно недовѣрие между великитѣ сили, отпечатави върху противоречивитѣ имъ претенции на изтокъ.“

§ Такова е положението. Злодѣйския турски режимъ е непоносимъ за македонското население и антагонизма между послѣдното и владѣещето плѣме ще се завърши съ революция. Революцията се явява логическа послѣдица отъ хода на нѣщата въ Турция. Споръ може да става само върху врѣмето, когато ще се почне. Слѣди ли официалния европейски свѣтъ тия събития изъ вѣтрѣйността на турската империя?— Съ най-напѣгнато внимание. Ние съ двѣ думи ще охарактеризираме това внимание. Ние видѣхме, че политическата смъртъ на турската империя е вече подписана отъ европейската дипломация. Послѣдната не е направила до сега нито единъ опитъ за общото свѣстяване на тая страна, защото слѣдъ акта за смъртъта, той е излишенъ: по сѣщитѣ съображения нѣма да направи опитъ и по частичния македоски въпросъ прѣди да пристѣпни къмъ окончателното разчистване смѣткитѣ съ „болния“ човѣкъ. Защо? Защото да се наложи въ Македония съ всички гаранции единъ културенъ порядъкъ, ще рече да се признае жизнеността на турското плѣме, а то е обрѣчено на заграбване. А да ли не е възможно въвежданieto реформи въ Македония? Разбира се, ние не очакваме тия реформи отъ добрата воля на Султана, но че Европа е въ състояние да ги наложи и обезпечи, въ това ни най-малко не се съмнѣваме. Значи, умпротворяванието на Македония прѣди умъртвяванието на „болника“ не е въ интереса на европейската дипломация. Тя не желае прѣждеврѣмenni реформи въ Македония, а това се

диктува отъ крайнитѣ нейни цѣли. И ние виждаме да се покровителствува единъ ужасенъ режимъ въ Турция, да се насърдчаватъ всички потресающи душата направления на тоя режимъ. Защо всичко това? За да зрѣе и се поддържа началото, че Турция е неспособна да живѣе... Дѣйствителнитѣ намѣрения на европейскитѣ политически съюзи изискватъ, щото въ Турция режимътъ да държи частъ отъ народа въ размирно състояние. Едва ли има нужда да казваме, че ако вълкътъ бѣше единъ, или глутницата една, щѣше да се свърши работата безъ такива досадни формалности. Но въ случая тѣ сѣ много и противни единъ на други, та щатъ-нещатъ примиряватъ се съ тия формалности. Обаче умната европейска дипломация не допуска крайности въ тая посока. Тя зорко слѣди да не прѣскокне любимия ѝ режимъ — границитѣ на възможното, за да не се разпали нѣкакъвъ революционенъ огънь въ срѣдата на угнетявания народенъ слой. Това би било желателно, ако спора за плячката е нѣкакси разрѣшенъ, но прѣди това, е безмислено грозно... И тъй, днешното положение въ Македония е желанна отъ силитѣ фаза на бѣдния тѣхенъ завоевателенъ процесъ. Репорми не искатъ да наложатъ прѣдварително, но и не оставятъ турския режимъ да завърши дѣлото си до край, прѣди да сѣ свършили и тѣ смѣтатъ си до край. Не сърдете се прочее само на Султана...

До тукъ македонския въпросъ, колкото и тъжно да е неговото положение, все пакъ не тъй е сложенъ. Обаче това е само първата му половина. Но натагъкъ ние се сблъскваме съ цѣлъ редъ други факти, които още повече забурляватъ тоя въпросъ, като правятъ състоянието му двойно по плачевно. Тѣзи фактори сѣхъ бѣлканскитѣ държавини. Тѣ всички участвуватъ въ македонския въпросъ. Вмѣшателството имъ почва отъ самото зараждане на тоя въпросъ и ще продължава до края. Защо? Защото и тѣ носятъ печата на буржуазното господство, защото и тѣхнитѣ правителства като изразъ на това господство ламтятъ за заграбване, за разширение на прѣдѣлитѣ си, за увеличение сферата на економическия гнетъ. Едничкото нѣщо, кое-

то отличава тѣхнитѣ ламтежи отъ ония на съюзенитѣ великани, е че въ подвалетнитѣ на Турція народи намиратъ свои еднородци. Иначе не би и дръзнали да заявяватъ нѣкаква прѣтенция, както не дързватъ да есторятъ това Холандия и Дания напр. макаръ и горѣщо да го желаятъ тѣхнитѣ владѣющи класове. Тѣй че европейската буржуазия въ ламтѣжитѣ си къмъ близкия изтокъ се ерѣщна лице съ лице съ буржуазията на балканскитѣ държавници и понеже нейното удущване, колкото и желателно да бѣше за първата, се указа несоежествимо, изпъкнаха като налѣжащи компроеиситѣ и съ нея, още повече, че мечтанията на тия дръбни държави недостигаха до Солунъ и Цариградъ. Буржуазнитѣ политически съюзи заловиха енергически да вмѣкватъ въ своята ерѣда балканскитѣ държавници и да ги ангажиратъ за съвмѣстно дѣйствие въ бѣденитѣ си кровежн. На балканския полуостровъ се ерѣщнаха двѣ враждебни политически влияния отъ вѣнъ, които постоянно сѣ въ люта борба едно съ друго и макаръ и да не сѣ още успѣли да разграничатъ ясно завладѣнитѣ сфери, все пакъ достигнаха до едно раздѣление на държавитѣ въ полуострова на два враждебни лагера. Безспорно е, че ако балканскитѣ народи бѣха господари на своята участъ, може би нѣха друго яче да рѣшатъ въпроса, но правителствата имъ не можеха да постѣпятъ иначе...

Ще се спремъ сега на една отъ балканскитѣ държави, която е най-живо заинтересована въ разрѣшение на македонския въпросъ. Тя е България. Ще се спремъ върху нея, защото върху нея се ениратъ необичайно и турекитѣ държавници и европейекитѣ дипломати и съюзнитѣ държави, а това особено ениране си има своитѣ причини, които сме длѣжни да обяснимъ. България е най-живо заинтересована въ бѣдещето на Македония, защото прѣобладающия тамъ подвластенъ елементъ е българекн, а устрѣмени сѣ погледитѣ на цѣлия свѣтъ най-много върху нея, защото тя е страната, която може да прѣдизвика сериозни смущения въ турската империя. Ние ще влѣземъ въ подробно обяснение и на едното и на другото, като не изпускаме никѣдъ своето гледище, та ако ще и да

оскърбимъ чувствата на нѣкои отъ тия, които ще четатъ настоящитѣ редове.

Жестокия турски режимъ още отъ освобождението на България почна да изтиква на вънъ буйнитѣ елементи отъ българската нация. Тѣ нахлуха въ България дѣто намѣриха широко гостоприемство. Съ течение на врѣмето се установи на мѣстожителство една грамадна македонска емиграция, която дарена съ всички права на българскитѣ граждани, вземаше участие въ вѣтрѣшното уреждане на княжеството. Тя заживѣ съ свободата на България, но единъ копнежъ изпълваше нейното сърдце — да види и родното си мѣсто тъй свободно. Трѣбва ли да доказваме, че македонската емиграция изтъквайки непрѣстано турскитѣ звѣрства въ Македония тласна българското общество въ размишления по македонския въпросъ? А такава емиграция неможеше никѣдѣ да се установи освѣнъ въ България. Но не е само това. Маса българи работници ежегодно идваха тукъ и ведно съ дневния хлѣбъ взимаха и първитѣ политически и граждански уроци за свободата. Елементитѣ на гражданското възпитание и свободата се прѣнасяха отъ България въ Турция. Кой смѣе да отрича това? Безсѣмѣнно е, че граждански идеи и принципи не сѣ нужди тамъ, дѣто има такива и ние съвѣмъ не мислимъ, че България е създала македонския въпросъ, но че тя е дала силенъ тласкъ въ развитието на тоя въпросъ, сме твърдо убѣдени. Дѣтска наивностъ е, спорѣдъ насъ, да хитруваме въ сѣжденията си съ цѣль да измамимъ тая или оная дипломация, защото послѣдната знае отлично и отъ всички ни повече дѣйствителното положение до най-малкитѣ му подробности. Ние често сме виждали публицисти и разни други дѣйци по освободителното македонско дѣло да заематъ такава смѣшна и безплодна позиция. Ние нѣма да тръгнемъ по тѣхния пѣть, а ще разкриваме и надолу сѣщинската дѣйствителнотъ, безъ да я идеализираме съ каквито и да било окастрювания и придатъци. И тъй, България, пакъ повтаряме, е страната, която е имала и има най-силно влияние върху рѣста на македонското дѣло. Тя е, която даде първото млѣко на новороденото сираче;

тя е, която крѣпи и поддържа най-много неговото нормално развитие ; най-сетнѣ тя е, която може да прѣ-установи за извѣстно врѣме узрѣванието на плодѣтъ. Трѣбва ли да се чудимъ тогава, че въ България двѣтъ очи на Европа никога не мигватъ ? Трѣбва ли да търсимъ други нѣкои невидими обяснения за бѣсната вражда у насъ между двѣтъ главни политически течения въ Европа ? Политическата история на свободна България не може да се сравни съ оная на другитѣ балкански държави. Тя е една непрѣкъзната борба на външни сили, едно непрѣстанно смѣняване на режими по външно влияние—нѣщо, което само тукъ е намѣрило достатъчно причини да се яви въ такъвъ голѣмъ размѣръ, но не и въ останалитѣ държави на Балкански полуостровъ.

До тукъ ние говорихме общо за България. Сега нѣкъ ще разложимъ това понятие на съставнитѣ му елементи, защото не мислимъ, че България е единъ организъмъ, който мисли съ единъ умъ и се вълнува отъ едни чувства. Както на всѣкъдѣ, така и у насъ браздитѣ на управлението държатъ ония съсловия, които сѣ економически господари въ страната. Търговската и индустриална класа, едритѣ земледѣлци и собственици сѣ фактическитѣ настоящици на държавата. Правителствата съ много малки изключения, което произтича отъ не ясното още разграничение на едритѣ съ пропадающитѣ дребни собственици, всѣкога сѣ покровителствували интереситѣ на първитѣ и всѣкога сѣ имали близко до сърцето си тѣхнитѣ далечни желания. А какви могатъ да бѣдатъ тия желания ? — Чисто и просто желания на една буржуазна партия. Въ оградата на народното събрание повече отъ 20 нѣти ние сме чували шефовеѣ на нашата армия да казватъ съ възторженъ гласъ : „ние имаме една историческа задача, за която всѣкога трѣбва да бѣдемъ готови“. Ние слушаме органиѣ изъ буржуазния лагеръ да повтарятъ сѣщото на всѣка крачка. А каква е тая „историческа задача“ ? Макаръ и да не ни казватъ нищо повече отъ тая типична фраза, обаче ние се сѣщаме, на кѣдѣ отива работата. За насъ е повече отъ ясно, че българскитѣ правителства всѣкога сѣ

правили сметка за Македония и ако тая сметка тѣ сѣ крили отъ широката маса съ библейското изречение „добри и приятелски връзки съ сюзерения дворъ“, то това сѣ прави по необходимостъ сѣщо тѣй, както по необходимостъ европейската дипломация се грижи „за запазване тишината на изтокъ.“ Тѣй че българската буржуазия чрезъ свойтѣ правителства не може да мисли и чувствува друго яче, освѣнъ както то изискватъ нейнитѣ интереси. А нейнитѣ интереси изискватъ присъединяването на Македония къмъ България. И това е твърдѣ естествено. Ако до сега тя не е направила това, дължи се не на туй, че се е разкаяла и отказала отъ такава безчестна сдѣлка, а защото нѣма достатъчно сила да осѣществи тая сдѣлка. Обаче, тя не е напуснала и никога нѣма да напусне своя идеалъ, а понеже сама не е въ състояние да завърши „историческото“ дѣло, прибѣгва до тайни комбинации съ европейската дипломация. Така стои въпроса съ официална България. Никога не трѣбва да забравяме, че тая България нѣма да задоволи своя апетитъ съ автономията на Македония, макаръ че и тя ще е отъ не малка полза за нея. Мълчанието ѝ по този въпросъ се налага отъ особени причини, които не затулятъ ни най-малко сѣщинскитѣ ѝ намѣрения.

Дохождаме до българския народъ. Камъ мисли той по въпроса за Македония? Като изключимъ едрата буржуазия съ правителствата ѝ, мислитѣ на които съобщихме вече, останалата маса отъ дребни пропадающа занаятчии, селяни и наемни работници мисли различно по тоя въпросъ. Едно общо чувство е обладало тия съсловия — чувството на състрадание къмъ измѣченитѣ тѣхни братя въ Македония. Останалото е смѣсъ отъ религиозни, патриотически, човѣколюбиви, национални и пр. мотиви, които въ разнитѣ слоеве взиматъ различна пропорция. Тукъ-тамъ измежду тия мотиви се показва и материалния мотивъ, но не вече тѣй отъвратителенъ, а размѣсенъ и съ сърдечни мотиви, които му даватъ малко по симпатиченъ изгледъ. Дребния занаятчия напр., слѣдъ искрената си въздишка за сѣдбата на поробенитѣ, си спомня, че

тѣхното освобождение ще поразмърда неговия мъртавъ занаятъ; селянинътъ пакъ мисли, че такава промѣна ще повърне старото хубаво врѣме. Но и единтъ и другтъ не сѣ се още категорически изказали по присъединяването или нѣ на Македония къмъ България, защото и немогатъ да се изкажатъ. Тѣ сѣ еднакво наклонни да приематъ и едното и другото все съ надежда, че ще почувствуватъ нѣкакво облъкчение на своя поминѣкъ. Но трѣбва да признаемъ, че въ градоветъ работата стои малко по другоаче, отколкото въ селата. Тукъ националистическото течение взема връхъ надъ автономическото. И всекога една рѣчь, която завършва съ „да живѣе цѣлокупна България“, се посрѣща съ най-голѣмо задоволство. Това е фактъ и нѣма защо да го криемъ. Всички ония, които сѣ се взирали по отблизо въ чувствата на градското население, ще да сѣ видѣли, че идеята за националното обединение господствува надъ всички други. Само работническитѣ групи се издигатъ по високо отъ това тѣсно гледище, но тѣ сѣ безсилни да наложатъ свойто мислене на широкитѣ градски слоеве. Тѣй че сега за сега мисълта за „обединеното отечество“ въ градоветѣ взема надмощие, а да ли тая смѣтка е минала прѣзъ кръчмаря или не, това е, разбира се, другъ въпросъ. . . .

Такива бѣха и сега сѣ още мѣстнитѣ или вътрѣшнитѣ условия, при които се отхрани и порасна македонския въпросъ. Македонската емиграция, която направляваше този въпросъ, трѣбваше да се съобразява съ тия условия. Трѣбва да забѣлѣжимъ тукъ, че тая емиграция не прѣдставлява нѣкоя особена класа, та да има строго опрѣдѣленъ нѣтъ на дѣйствие. Тя е сборъ отъ изгнаници изъ всевъзможни производствени слоеве. Тия изгнаници иматъ за сега само една задача — да се освободи отечеството имъ отъ турския политически гнетъ. По нататѣкъ естествено ще изникнатъ и другитѣ задачи, които сега, по силата на изключителнитѣ обстоятелства, се намиратъ въ забвение. Тѣй че тази македонска организация поради сложността на източния въпросъ, трѣбваше да се лута насамъ-нататѣкъ, да се блѣска ту къмъ една, ту къмъ

друга посока спорѣдъ това, коя отъ тѣхъ въ дадено време е по изгодна за цѣльта. Изпърво, тя пригърна идеята за „общото отечество“, защото тая идея се харесваше на България. Тя дълго хлопаше по вратитѣ на българскитѣ правителства, като възлагаше на тѣхъ грижата за „обединението“. Обаче нищо не излѣзе отъ това. Тръгна тя по европейскитѣ дворове съ и безъ правителството — пакъ нищо. А Македония трѣбваше да се освободи. Необходимо бѣше да се улови другъ пѣтъ. Този новъ пѣтъ бѣше отцѣпванието на македонската емиграция отъ официалнитѣ кръгове на България. Тая нова фаза се налагаше отъ самитѣ обстоятелства. Но заедно съ това и възгледоветѣ на емиграцията по бѣдащето на Македония почнаха да се видоизмѣняватъ. Идеята за „великата България“ взе да губи постепенно своята привлѣкателностъ, за да стори мѣсто на друга — идея за „автономна македония“. Македонската емиграция видѣ, че чрѣзъ българскитѣ правителства едва ли е възможно да постигне нѣкога своитѣ желанія и че обединението на България по никои начинъ нѣма да бѣде допуснато отъ силитѣ, вслѣдствие на което зас новото независимо положение въ княжеството. Създаде се една силна македонска организация въ страната, за да подкрѣпи морално и материално робитѣ въ тѣхното близко революционно дѣло. Тая организация откъсената отъ управляющитѣ кръгове се впусна срѣдѣ народа, направи своето дѣло и негово и достигна до едно състояние, което смути всичкитѣ дипломати по свѣтътъ. И трѣбваше да се смутятъ тѣ, защото масовото съчувствие, което възцари организацията къмъ своето дѣло въ България, изразено съ толкова грамадни материални жертви, е единъ могѣщественъ потикъ къмъ дѣйствуване на македонската революционна мисль. Ясно е, че тия мисли изказваме по поводъ послѣднитѣ събития у насъ. Като дохождаме до тѣхъ, прѣдупрѣждаваме читателя, че ние ще разглеждаме тия събития отъ такава височина, при която никакви чувства и симпатии не бъркатъ на наблюдателя да изкаже ясно и откровено своята мисль.

Прѣдъ страхътъ отъ едно внезапно смущение въ

турската империя, която не може да не бжде въ тѣсна зависимостъ отъ македонската организация въ княжеството, европейскитѣ сили побързаха да наложатъ на българскитѣ управляющи кръгове едно сиѣване колелото на македонския комитетъ. Унищожиха се стрѣлческитѣ дружества. Грозната дума „прѣдателство“ есна по всички линии. Започна се вътрѣшната борба. И каква борба? Колкото трагична, толкова и комична. Трагична, защото съ нея се нанесе единъ чувствителенъ ударъ на македонското революционно дѣло и комична, защото нито едната, нито другата страна казаха истината по тоя въпросъ. „Уставътъ не е утвърденъ“ — рече правителството. — И буритѣ имаха такива дружества“ — отвърнаха стрѣлцитѣ. Нито едното, нито другото имаше нѣщо общо съ истината. На правителството се каза „стрѣлческитѣ дружества сѣ опасни за мирътъ, спрѣте тѣхната дѣятелностъ“, и то ги спрѣ. Защо ги спрѣ? Дали защото имъ е мила цѣлостта на турската империя? Но ние видѣхме, какви сѣ потайнитѣ мисли на всичкитѣ български правителства относително Македония. Естествено е, че подобни мѣроприятия, колкото и противни да сѣ на правителствата, заставени сѣ да ги пригърнатъ подъ силния натискъ отъ вънъ. Като правителства тѣ никога не удушаватъ въ съзнанието си мисълта за завѣтнитѣ стрѣмления на класата, която прѣдставляватъ, и ако по нѣкога сѣ заставени да вършатъ дѣла на гледъ твърдѣ противни на тия стрѣмления, трѣбва да допускаме, че това тѣ вършатъ по необходимостъ и за да прѣдотвратятъ всички некрасиви послѣдствия, които тѣ смѣтатъ за възможни въ случай, че тръгнатъ произволно по запрѣтения пѣтъ. Прочее, думата „прѣдателство“ си нѣма мѣстото при подобни случаи. Да прѣдателствува едно правителство собственитѣ си интереси е безмислица. Днесъ властующето правителство на Каравеловъ—Даневъ отиде още по нататъкъ. Благодарение на сложнитѣ политически обстоятелства въ областта на външната политика, които сѣ туряли въ безисходно положение всички наши правителства и благодарение на едно ново обстоятелство, че се пукваше пролѣтъта, настоящето

правителство още съ поеманнето на властта се сблъска съ енергиченъ външенъ натискъ. Нему се напомняше отъ всички страни, колко печални послѣдствия ще има за страната, ако се допустне на македонския комитетъ да извика македонскитѣ българи на бунтъ срѣщу турската империя. Стрѣсенато отъ тия заплашвания, то посѣгна още по смѣло върху свободата на македонската организация. То усвои даже маниери, които отиватъ въ разрѣзъ съ дѣйствующитѣ въ страната закони. Защо така? Дали защото мрази организацията и нейното дѣло? Дали защото не желае освобождението на Македония? Очевидно е, че не. Ние сме слушали и отъ него за „историческата задача на българската армия“. Тогава дѣ да търсимъ причинитѣ на тия странни негови дѣйствия?—Ще ги дириме пакъ тамъ, дѣто ги дирехме и по рано, т. е. въ безисходното положение. Правителството Каравеловъ—Даневъ посегна на организацията противъ волята си, както е и съ веѣко правителство, което посѣга тамъ. Но то не може да се откаже отъ прѣтенциитѣ си за Македония и въ замѣна на мѣрките, които взема въ страната противъ организацията, то както и веѣко друго правителство прави тайни съглашения съ външния свѣтъ за бѣдащо съвмѣстно дѣйствие противъ Турция. Тия съглашения ние не ги знаемъ, но въ веѣки случай трѣбва да прѣполагаме, че има такива. Кѣмъ какво се свежда най на края тая смѣшна и печална въ сѣщото врѣме процедура? — Въ борба между Македонския комитетъ, и всичко което му съчувствува, съ правителството. А комитета и правителството прѣсѣдватъ една и сѣща цѣль, но по разни пѣтища, които често се прѣсѣчатъ и докарватъ стѣклоновения по между имъ. Отъ тукъ и събитията, които тъй неочаквано се явяватъ и повдигатъ страститѣ между народъ, организация и правителство. Тия събития, желали бихме, да бѣдять разглеждани най-спокойно отъ всички, които безкористно боравятъ съ македонския въпросъ, защото само едно зрѣло схващане на всички обстоятелства, при които е сложенъ този въпросъ, ще ни избави отъ крайности. А такива крайности въ веѣки случай не сѣ безвръдни за общия изходъ на дѣ-

лото. Ние още отъ сега прѣдчувствуваме, колко ругателства ще се изспиятъ по нашия адресъ, за дѣто туряме въ реда на нѣщата „прѣдателскитѣ“ попѣлзновения на нашитѣ правителства, обаче това ни най-малко не ни смущава. Нашето основно гледище изказахме още въ началото. Ако недоволнитѣ читатели се съгласятъ съ него, нѣма защо да се чудятъ на изводитѣ, които правимъ, защото тѣ сѣ строго съобразени съ това гледище. Ние още въ ланската си брошура казахме: „източната наша политика е въ тѣсна зависимостъ отъ други държави, респективно тия на страната на които е физическото надмощие“. Изхождайки отъ тукъ съвсѣмъ безосновно ще обвиняваме всѣко правителство, че не е желаяло или е било неспособно да направи нѣщо за подобрѣние хала на подвластнитѣ въ Турция народи. Това, което е било възможно да направятъ правителствата ни, е да хвърлятъ страната въ една непроучена авантюра, послѣдствията на която могли би да бѣдатъ гибелни за насъ, ако не намѣрехме онова активно съчувствие у самитѣ роби, което е необходимо за тѣхното освобождение. Подъ тѣзи редове ние и днесъ се подписваме. „Съгласни сме — ще речатъ нѣкои, че правителствата ни немогатъ да прѣдприематъ една самостоятелна външна политика въ полза на освободителното дѣло, но защо тѣ прѣчатъ на това дѣло само да се развива?“ Отговаряме още веднажъ. Прѣчатъ, защото това го иска заинтересованата европейска буржуазия и защото мислятъ, че въ противенъ случай нѣма да се рѣши „историческата задача“, тъй както го желае класата, която тия правителства прѣдставляватъ. Обаче тѣ неотиватъ и тукъ въ крайностъ. Като знаятъ, колко своенравни и капризни сѣ буржуазнитѣ политически лагери и каква вражда храни тайно или явно всѣка буржуазия къмъ всичкитѣ останали, тѣ не могатъ да се убѣдятъ окончателно, че съ дипломатски едѣлки ще постигнатъ своя идеалъ и затова покрай услугитѣ, които по порѣчка правятъ на външния свѣтъ, всячески се стараятъ да подѣржатъ революционното брожение у недоволнитѣ, за да е готово при всѣки случай. Това двоеличие е било сѣществена черта у нашитѣ

управляюща къргове. Явление твърдѣ низко отъ нравствена гледна точка, но твърдѣ естествено отъ гледна точка интереситѣ на тия къргове. Съ горнитѣ редове утвърждаваме значи, че въ случилитѣ се напоследѣтъкъ събития нѣма нищо особено, освѣнъ това, че се е далъ по-реаленъ изразъ на забърканото положение на правителството по източния въпросъ. Жално ще е само, ако това правителство се измами и повѣрва, че тази, или онази, сила ще му даде всички гаранции за реализиранieto на своя идеалъ. Тогава вече то ще парализира окончателно дѣятелността на македонския комитетъ въ своята страна и не ще се задоволи съ сръдствата които употребява сръщу тоя комитетъ сега. Но на това едва ли не е глупово да се повѣрва.

Способно ли е българското правителство да унищожи македонската организация и какъ ще се отрази това върху македонското дѣло? Ние често сме чували да се говори и пише, че македонската организация въ княжеството е съ слабо значение за революционното дѣло, че тя не е главата, а опашката на това дѣло и че нейното унищожение въ нищо нѣма да побърка узрѣванието на македонския въпросъ. Истина ли е така? — Не. Ние вече казахме на друго мѣсто, че България е указала неизмѣримо влияние върху развитието на македонското революционно дѣло, а тукъ ще добавимъ, че македонската организация въ княжеството не е главата на бунтовническата мисль, но не е и опашката ѝ, а е нейната дѣсна ръка. Това го знаятъ всички, които слѣдятъ дѣятелността на тая организация. Това го знаятъ и българскитѣ правителства, знаятъ го и европейскитѣ дипломати. Тази дѣсна ръка едно българско правителство, стига да пожелае, може да я отсѣче. Такава операция ще го отрупа, може би, съ много неприятности, но най-сетнѣ ще сполучи да я извърши. Прѣдъвидъ държавната безопасность съ законни и незаконни сръдства, то ще унищожи всичкитѣ македонски дружества, ще забрани събиранieto на всеѣкакви волни помощи, ще заирѣти всеѣкакви рѣчи по освободителното дѣло, ще интернира всички подозрителни лица и най-накрая ще излѣзе, че можѣществената и популарна македонска организация ще остане само спо-

менъ. А дали може такава организация да се установи и развива въ Сърбия, Ромъния или Гърция? Дали е възможно да стане и тамъ дѣсна рѣка?

Ето защо ние трѣбва да се радваме, че българскитѣ правителства нѣматъ мотиви за да унищожатъ македонката организация. Това не е направено до сега, нѣма да се направи и до гдѣто тя сама не угасне, когато изчезнатъ причинитѣ, които сѣ я създали. А спрямо случантѣ отъ рода на послѣднитѣ, които, може би, ще се срѣщатъ и по нататѣкъ, тя трѣбва да се отнася съ най-голѣмо спокойствие и прѣдпазливостъ. Нека се знае, че не е въ интереса (така поне тѣ мислятъ) на правителствата, щото македонската организация да прѣстане да съществува. Тѣ ще запазятъ нейния животъ, а тя и при спѣшки може да живѣе.

Ние разкрихме вече всѣкитѣ обстоятелства, които иматъ тѣсна връзка съ македонския въпросъ. Остава ни да кажемъ, гдѣ е изхода отъ това мрачно и жестоко забъркано положение. Ще си позволимъ и тукъ да цитираме нѣколко реда отъ първата брошура: „Балканскитѣ държавници никога или много мѣчно, а главно късно ще дойдатъ до едно споразумѣние по раздѣленieto на Македония. Па и хубавата идея за „балканска федерация“ едва ли ще намѣри въ едно незрѣло врѣме, като настоящето, всѣкитѣ потребни условия за своето реализиране, макаръ че тя е най-жизнеспособната, най-разумната“. Макаръ и да станаха прѣзъ послѣдната година доста промѣни въ балканскитѣ държавници, все пакъ съ скръбъ сме принудени и днесъ да заявимъ, че едно сближение и пообратимаване между тия държавници е немислимо. Европейското политическо влияние е изконало пронасти между тѣхъ, а особено по въпроса за Македония. Може би, народитѣ да не мислятъ като своитѣ правителства, но не тѣ държатъ въ рѣцѣтъ си сидитѣ на страната...

Прочее, балканскитѣ държавници не могатъ и нѣма да направятъ солидарно нищо за разрѣшението на македонския въпросъ. Даже да допуснемъ, че ще дойдатъ до нѣкое съгласие, обаче до това съгласие ще трѣбва да минатъ дълги и дълги години. А ще минатъ ли тѣ тъй безшумно?

У насъ тукъ тамъ се приказва и за еволюция, като се възлага на нея да разрѣши източния въпросъ. Ние не можемъ да разберемъ за каква еволюция е тукъ думата, дали за общата социална или за нѣкоя друга. Ако е за първата, такова поставяне на въпроса е съвсѣмъ нелогично, защото революцията, която се прѣдполага да стане въ Македония съвсѣмъ не е отрицание на общата еволюция, а една нейна по-остра фаза налагана отъ изключителни условия на живота въ Турция. Македонската революция ще е единъ неминуемъ етапъ на еволюцията, а не нѣкакво своенравно отклонение отъ строгия еволюционенъ пѣтъ на обществения животъ. Ние не отричаме, че източния въпросъ може да се рѣши мирно по прѣдписанията на социалната еволюция, но за да стане това трѣбва: 1. Да се унищожатъ всички македонски комитети вънъ отъ Турция и 2. Да се запрѣги всѣко влизане и излизане на жива душа въ и вънъ отъ турската империя, като при това се обезглавятъ всички елементи, които би могли да произвеждатъ смутове въ странята. Кажете, възможни ли сѣ тия нѣща? Ако сѣ възможни, тогава спокойно можемъ да чакаме великата социална революция, която ведно съ всички свѣтовни безпорядѣци ще смаже и тия въ Турция. Такова е нашето гледище по общата еволюция, а друга еволюция ние не познаваме.

Като имаме това прѣдъ видъ и като знаемъ, че балканскитѣ държави не могатъ да не се намѣсватъ въ дѣлото на изтокъ, ние ще кажемъ пакъ, както и дани, че най-безвръдното и едничко по видимому възможно, безъ сериозни силѣтни, разрѣшение на заплетения македонски въпросъ е автономията на тази частъ отъ Македония, която нѣма да бѣде заграбена отъ великитѣ сили. Разбира се, че това ще стане слѣдъ едно организирано повеѣмѣстно възстание въ тия области на Македония, гдѣто турския режимъ е станалъ невъзможенъ. Такава една благородна мисль, струва ни се, ще намѣри подкрѣпа отъ самитѣ обстоятелства, при които се заражда: ще намѣри подкрѣпа и въ собственото европейско мнѣние, което, колкото и да е далечъ отъ управляющитѣ кръгове, все пакъ не ще да мине безъ влияние върху тѣхъ, когато подписватъ ре-

волюцията на изтокъ. Ако ли пъкъ злия демонъ на тоя черенъ класъ, които носи името буржуазия, раздвижи всичкитъ нейни страсти въ рѣшителния моментъ, тогава ще бѣдемъ свидѣтели на една ужасна касашица, която ще нанесе послѣдния нравственъ ударъ на днешната грабителска обществена наредба, която изтощи всичкитъ народи, благодарение на тоя класъ.

Каквото и положение да се въдвори, най-накрая ние сме убѣдени, че то ще се отличава съществено отъ настоящето, защото ще е по пригодно за бѣдащето културно дѣло на общото човѣчество, отколкото е сега.

Ние нѣма да завършимъ добръ, ако не кажемъ нѣколко думи по бѣдащата дѣятелностъ на македонската организация тукъ. По нашето скромно мнѣние, тя трѣбва да скѣса съвършено връзкитъ съ официалнитъ кръгове на България. Чрѣзъ своя органъ, чрѣзъ свойтъ агенти и оратори, тя трѣбва строго да се придържа ъ автономистичното гледище и то нѣ защото друго гледище е невъзможно, а защото такова разрѣшение на македонския въпросъ е най-желателно отъ съврѣмenna културна точка зрѣние. Възклицанията „цѣлокупна България“, „обединено отечество“ и пр. трѣбва веднажъ за винаги да изчезнатъ изъ рѣчника на тая организация. Българския народъ трѣбва да се възпита въ това ново начало, за да не стане единъ день слѣпо оръдие въ рѣцѣтъ на своята буржуазия за достигане нейнитъ спекулативни стрѣмления. А особено внимание трѣбва да се обърне на македонското население. Нека ръководящитъ организацията елементи вдѣхвватъ това начало у масата, нека подготвятъ тая маса да влѣзе въ пѣтя на културата, безъ да повтаря грѣшкитъ на тия, които заживѣха свободно по-рано. Знае се, че въ Македония отдѣлнитъ етнически групи, насѣсквани отъ вѣтрѣ и отъ вѣнъ, хранятъ голѣма умраза по между си. Едно голѣмо невѣрие царува въ тѣхната срѣда. Е добръ. Това невѣрие нитога не може да се унищожи или поне намали, ако македонската революционна организация не се отчужди за винаги отъ националистическитъ чувства. А

това отчуждаване, това причисляване на организацията трѣбва да заночне съ най-голяма стрѣмителност първо и първо въ България. Защото ако една френска революция, която смѣни нѣ единъ политически режимъ съ другъ, а една вѣковна обществена наредба съ друга нова, ако тая революция покрай борбата си съ институтитѣ на старата наредба срѣщна противодѣйствиe у нѣкои народни слоеве, защото тѣ бѣха неподготвени за прѣврата, то колко повече това е възможно при една политическа революция, каквато е македонската. Безспорно е, че тукъ ще изпъкнатъ много противореволюционни елементи, като чорбаджийско съсловие и пр. Но това не ще да е нищо за революцията, ако отдѣлнитѣ националности не почнатъ взаимно да се изтрѣбляватъ въ рѣшителния моментъ. Ето защо да се прѣвъзвизнатъ до колкото е възможно тия националности въ духътъ на новото врѣме, да се посмѣгчи взаимната вражда по между имъ трѣбва да бѣде една отъ най-близкитѣ и интимни задачи на организацията. Нека се не забравя отъ ония, които ръководятъ тая организация, че всички гонения, интриги и клѣвети между подвластнитѣ въ Турция нации се подклаждатъ въ Атина, Букурещъ, Бѣлградъ, София, се подклаждатъ отъ правителствата на имотнитѣ класи въ балканскитѣ държави и нека прѣстанатъ да ругаятъ тия нации, защото съ това още повече се разпалва ненавистьта по между имъ, а това не води освѣнъ къмъ опетняване на революционното дѣло. Заедно съ това такава една тактика ще спечели симпатиитѣ, поддржката и насърденията на ония прогресивни елементи у насъ и въ чужбина, които сега се колебаятъ да сторятъ това прѣдъ шовинизма, който, тайно или явно, се поддържа въ срѣдата на македонската организация. Тия прогресивни елементи сѣ работническитѣ организации, елементитѣ на бѣдащето културно дѣло, което изключавя всѣкаквъ шовинизмъ, всѣкакво стрѣмление, за тѣсни национални изгоди и блага, на която и да е държава. Така трѣбва да постѣпятъ организациитѣ, ако искрено желаятъ да остане дѣлото имъ велико и чисто. Само на българекитѣ правителства и буржуазната класа у насъ е позволено

да искатъ присъединението на Македония, защото това го искатъ тѣхнитѣ интереси, а тѣзи интереси сѣ на настоящето; интереситѣ на всички други, като интереси на бъдещето, изискватъ противното. Ние се надѣваме, че работитѣ ще трѣгнатъ малко по друго-яче, отколкото до сега. Прѣди всичко дисциплина въ мислитѣ, дисциплина въ словата и проповѣдитѣ. Печатния органъ на комитета вмѣсто да пуска въ ходъ както правѣ до вчера тъмни и много пѣти безсмисленни статии, неразбрани и отъ самитѣ имъ автори, а камо ли отъ широката неподготвена маса, трѣбва съ единъ ясенъ и популяренъ езикъ да излага началата, върху които трѣбва да се гради освободителното дѣло. Всѣкакви авторски честолубия трѣбва да бѣдатъ захвърлени на страна. Комитета е длъженъ всекога да напомня на дружествата и своитѣ агенти да не допускатъ при никакви случаи, какво да е отклонение отъ уставнитѣ начала. Това го казваме, защото не сѣ редни случаитѣ, гдѣто агентитѣ на комитета сѣ се разпалвали и сѣ идеализирали въ публични събрания безумната идея за „обединението“ и то въ сѣщото врѣме, когато в. „Реформи“ тържествено заявява: „ние се гнусимъ отъ такава идея“. Даже и симпатичниятъ, както го нарече в. „Народни Права“ редакторъ на „Ettor“ слѣдъ като два часа приказва въ Славянска Бесѣда по македонския въпросъ, като го разгледа и юридически, и политически, и економически се изтѣжни най-последъ, та каза: „И тогава ние нѣма да кажемъ на българитѣ сбогомъ, а до виждане“. Още ми пицатъ ушитѣ отъ възторжени рѣкоплѣскания на грамадната тогава публика, но тия думички на менъ, па и на всички, които не се вълнуватъ толкова отъ „националната гордостъ“, произведоха тѣжно впечатление. Такива и тѣмъ подобни примѣри зная и съмъ слушалъ много. За въ бъдеще това по никой начинъ не трѣбва да се допуска. Нашето общество трѣбва да отвиене отъ такива мисли, ако иска да не се учерни революционното дѣло. Тѣй поведена работата ще достигнемъ до часътъ, когато ще се провъзгласи бунтътъ въ Македония. Какво ще прави тогава — българското правителство, дали съ ноти ще се обръща къмъ Сул

тана или съ нѣщо друго—това е негова работа. Македонската емиграция ще иска разрѣшение да замине за своето отечество, а българския народъ ще почне да се събира по сборищата, за да рѣшава, какво да прави, ако правителството не му каже нищо. Каквото и да излѣзе отъ кашата въ Турция, въ всеки случай, твърдѣ вѣроятно е да се развърже онѣ фаталенъ източенъ възелъ, който изсмука всичкитѣ жизнени сокове на толкова хубави държавици, а най-много на нашата злочеста България. Слѣдъ това ще се подеме съ нови сили онова грандиозно социално течение, което ще смаже черната реакция и ще възобнови любовта на народитѣ, защото „кашата отъ националнитѣ вражди, коварства и злодѣяния вече прѣкипява. Единъ ламтежъ само ще заклокочи надъ калния този свѣтъ — ламтежътъ за общечовѣшкото щастие и братство!“

гр. Душница, Урни петѣкъ 1901 год.

Цѣна ~~до~~

41